

Lutki

za kubłarki a kubłarjow

2020 | 3

Rěčny poskitk k swjatemu Měrcínej

material:

- stawizna swjateho Měrcína, na př.:
  - Kak je swjaty Měrcín z prošerjom džělił (hlej str. 4)
  - Sankt Martin. Kamishibai Bildkartenset (Verlag Don Bosco, 16,00 €)
  - Swjaty Měrcín – 11. nowembra (w: Treitmeier, M.: Hody, jutry, kermaša. Ludowe nakładnistwo Domowina, 8,90 €)
- papjercowej figurje wojaka Měrcína a chudeho prošerja (hlej str. 7 a 5)
- Witko k wutřihanju (Lutki 1/2017, přitoha, abo www.witaj-sprachzentrum.de/obersorbisch/wp-content/uploads/sites/3/2017/09/1_2017_Lutki_Einlegekarte_hsb-2.pdf)
- spěwnik »Kikerahi« abo »Spěwajće, so radujće«
- mały konik
- mječ (z papjerca)
- samsnej płataj, na př. trjeni, kotrejž ze spinkomaj za włosy/klamorčkomaj hromadže stykaće
- kij w džěćacej wulkosci, na př. hałzu

1. Spěw

K zaběhej móžeće swjatoměrcínowy spěw zaspěwać. Za serbske džěći doporučamy »*Na Měrcína*« (z »*Kołosy, kołosy konika*«, str. 37) a za serbsčinu wuknjace džěći přepisane wariantu spěwa »*Kołosy, kołosy konika*« (hlej str. 5).

2. Stawizna

Z pomocu kamishibai (powědarske džiwadło) móžeće džěćom stawiznu wo swjatym Měrcínje nětko předčitać abo zasopowědać. Alternatiwnje abo k wudospołnjenju móžeće papjercowe figury zasa-džeć. Doporučamy, sej stawiznu do toho wjacerkóć přečitać a přerěčeć, tak zo móžeće ju swobodnje před-njesć a po potřebje na džěći reagować.

3. Dźiwadło

Přeco tři džěci móža stawizničku nětko zahrać. »Swjaty Měrćin« dóstanje plašć a mječ, »prošer« kij a »kóń« konika. Nětko powědajće stawiznu hišće raz (w skrótšenej formje) a dajće džěci scenku zahrać a, wotpowědnje jich řečnym zamóžnosćam, řečeć.

4. Hra »Zwoblěkajmy Witka«

Přeco dvě džěsci dóstanjetej papjercoweho Witka w spódnjej drasće. Kaž prošerjej je wězo tež jemu zyma! Tuž je nadawk, jeho zdrasćić. W předpolu móža sej džěci Witka a džěle jeho drasty wutřihać a wumolować. Za serbsćinu wuknjace džěci je jednora warianta, sej jednotliwe džěle wuprosyć a při tym sadu »Daj mi prošu ›cholowy.« zwučować. Serbske džěci móhli Witka, po tym zo je zdrasćeny, hišće předstajić, na př.: »Mój/naju Witko ma zelene črije, žolte cholowy a módry anorak.«

Kak je swjaty Měrćin z prošerjom džělit

awtorka: Weronika Butendeichowa

Před wjele, wjele lětami, běše młody muž žiwy. Wón rěkaše Měrćin a běše romski wojak.	<i>wobraz wojaka Měrćina (hlej str. 3) pokazać Na čim spóznamu, zo je wojak? ----> nahłownik, škórnje, mječ, plašč</i>
Jeho nan je jemu mjeno Měrćin dał, dokelž rěka lačonsce telko kaž mały Bóh wójny.	
Jednogo dnja jěchaše Měrćin na swojim konju do města Armians.	<i>imaginarne wotežki dźeržeć, so košać a při tym z jazykom čmačkać (schnalzen)</i>
Běše zyma, jara zyma, haj, njesměrnje zyma.	<i>so wobpřimnyć a dyrkotać</i>
Wětřik dužeše jemu sněženki mjezwoči, tak zo lědma něšto widžeše.	<i>sej z ruku mjezwočo škitać</i>
Jenož derje, zo měješe Měrćin tołsty, čerwjeny plašč na ramjenjomaj, kotryž jeho wohrěwaše. »Ach, je to rjenje čopło!«, sej praješe.	<i>sej imaginarny plašč přez ramjeni scáhnyć a so do imaginarneho plašća zawić</i>
Při tajkim wjedrje njebě žadyn čłowjek na pučach widžeć. Ale što so tamle na zemi hibaše?	<i>płonu ruku nad wočomaj dźeržeć a so za něčim w dalokosći rozhladować</i>
Běše to chudy, stary muž, kotryž na zemi sedžeše. Njeměješe ničo na hłowje, žanu čapku, ničo wokoło šije, žadyn šawl, a njeměješe ani žadyn tołsty, čopły plašč na ramjenjomaj.	<i>wšitko pantomimisce napodobnić</i>
Muž wołaše: »Daj mi prošu něšto k jědži, jednu pomazku, prošu, prošul«	<i>prošacu gestu napodobnić</i>
»To je wobohi prošer«, sej Měrćin mysleše, »je hłódný	<i>sej brjuch dźeržeć</i>
a mrěje zymu.	<i>so wopřimnyć a dyrkotać</i>
Pomazku za prošerja nimam, ale ...« – a tu přińdže jemu ideja! Wza sej mječ a rozdžěli z nim swój plašč do dweju džělow.	<i>gesty napodobnić a k tomu zwuki napodobnjec zwukować: Ryče-rače, ryče-rače</i>
Jednu połoju položi chudemu prošerjej přez ramjeni. Tutón so njemóžeše dodžiwać, ale potom so Měrćinej džakowaše: »Džakuju so, knježe, džakuju so jara!«	<i>ruce styknyć a so poklonjeć</i>

Koťsy swjaton Měrcína

K melodiji spěwa »Kotsanka« (*słowa*: Jan Radyserb-Wjela; *melodija*: Měrcin Čornak) ze spěwnika »Kikerahi, biło je tři!« (Domowina – RCW; Założba za serbski lud)

»Koťsy, koťsy konika,
lubo swjaton Měrcína.
Widźi prošerja we sněze
chce jom pomhać w jeho bėdže
Płašć z nim džěli sej,
koťsy, koťsy – hej!«

Didaktisko-metodiski poskitk za žlobikowe džěci

Swjedzeń swjateho Měrćina swjeći so tradicionelnje z džěćacyimi lam-pionowymi ćahami, wšako je popołdnu sčasom ćma. Ćemnota hižo cyle małe džěci fascinuje a tuž so poskića, w zhromadnym kole wo temje rěčeć. Je džěćom napadnyło, zo je wječor nětko zašo ćma? Što je ćma, što je swětło? Hdy je ćma, hdy swětło? Přez čo nastanje swětło?

POKITW: Prošu kedžbujće při přewje-dźenju poskitka na wěstotu techniki a na to, zo kable elektriskich nastrojow w puću njeleža.

Ćma a swětło

MATERIAL

za kóžde džěćo łopjeno, kotrež je k počojcy čorne a k počojcy běłe a čorny a běły barbjenčk

NADAWK

»Wuspytajće, na kotrym pozadku barbjenčki lěpje skutkuja. Widźimy čorny barbjenčk na čornym pozadku, běły na běłym? Što je tu ćmowe, što swětłe? Kotru barbu ma ćma, kotru swěca?« atd.

RĚČNY NADAWK

»Prašejće so mjez sobu za barbjenčkami: Daj mi prošu čorny (běły, ćmowy, swětły) barbjenčk.« Jeli narěčane džěćo runje wuprošeny barbjenčk trjeba, ma wotmołwić: »Prošu čakaj wokomik.« Abo džěćo so do kruha praša: »Štó ma čorny (běły, ćmowy, swětły) barbjenčk za mnje?«

Hra ze swěcu a sćinom

MATERIAL

lampu za pisanske blido, swobodnu sćěnu, po potrebjce LEDjowe čajowe swěčki a kapsne lampy (snano z wobrazkami, na př.: www.dusyma.com/de/Eltern/Schattenwerfer-Flashlight-zid543707?CatalogID=Eltern)
Přihotujće džěci na sćěhowacu situaciju: »W rumnosći budže nětko ćma. Hasnjemy swěcu.« Snano zaswěćicie tu a tam LEDjowe swěčki, zo njebychu so džěci nabo-jeli.

FAZA 1

Wusměrće swětło lampy na sćěnu. Džěci móža nětko w swěcy ruce pohibować. Prašejće so: »Što na sćěnje widźiće?« A w dalšim kroku namołwće džěci potom: »Štóž chce, móže so nětko wuspytać. Što so stanje, hdyž so do swěcy stupju? Što móžu z rukomaj pokazować? (na př.: <https://malvorlagen-seite.de/schattenfiguren-haende/>).
Kajke sćiny mjetaja hrajki?«

Hdyž zlēpicće wumolowanki (2 x swj. Měrćina + prošerja, str. 5) na papjerc a je wutřihacé, móžeće stawiznu wo swj. Měrćinu jako sćinowe džiwadlo zahrać.

FAZA 2

Pokazajće džěcom kapsnu lampu.
Prašějće so: »Što to je?« Powučće je,
kak maja z lampu prawje wobchadźeć:
»Prošu dźeržće kapsnu lampu kruće.
Hdyž dele padnje, móže so skóncować.
Prošu njehladajće do lampy, hewak was
wóčće bolitej.« Potom wudźělće džěcom
kapsne lampy. Nětko móžeće džěcom
wšelake nadawki stajěć a so je prašeć:

»Što móžu widźeć, hdyž ze swěću tam
a sem swěću? Swěćće na wjerch (kamor,
blido, stólc, durje, knihy). Hdže je barik
(kamor, blido, ...)? – Pytajće z kapsnej
lampu barika (kamor, blido, ...). Dajće
swěću rejować. Najprjedy pomału a potom
spěšnišo.«

awtorka: Nadja Lebzec, kubłarka w džěčacym dnjowym přebywanišću »Geisingka 25«
w Drježdžanach

Rěčne dalekubłanje za maćernorěčnych serbskich kubłarjow

Wot měrca do julija poskićeše Rěčny centrum WITAJ w Budyšinje rjad dalekubłanjow za maćernorěčnych serbskich kubłarjow. Jónu wob měsac zetkawachu so w Budyskim Serbskim domje z rěčespytnicu dr. Janu Šoćčinej, kotraž tute nawjedowaše. W cyłkownje šěsć dwuhodźinskich nawječornych zarjadowanjach wěnowachu so rěčnym zjawam serbsčiny, pola kotrychž sej husto tež maćernorěčny Serb wěsty njeje, hač je prawje wužiwa. Rěčne zwučowanja běchu ze wšědneje praksy w dźěćacych dnjowych přebywanjšćach wzate. Tak diskutowachu wobdźělnicy

na přikładže wuwěška za staršich, kak měto so lěpje a wosebje rěčnje korektnje sformulować. Při tym wuwědomjachu sej stilistiske runje tak kaž gramatiska prašenja. *Přeprašam, přeprašu* abo *přeprašuju* na staršiski wječor? A koho – *mamy a papy* abo radšo *staršich*? A što njeje na slědowacych přikładach korektnje: *před dwejomaj tyždenjomaj; wostajće na hrajkanišću; holca je wjetša kaž hólc?*

Rěčespytnica kładžeše wobdźělnikam wažnosć wužiwanja spisowneje serbsčiny w jich powołanju na wutrobu. Dźěći měli dwaj rěčnej registraj wobknježić: tón, kotryž so we wšědnych, njeformelných situacijach rěči, a spisowny, kotryž so w šuli a zjawnych situacijach

pisomnje a ertnje wužiwa. Rozdźěle wuwědomjachu sej zhromadnje na přikładach kaž *ja glaj šinć, dźěći wokolo rajtweja, ja to činim, lěkarka dźěći přepótwe, zašaltwi swěcu.*

Dalši wobłuk dalekubłanja je wokabular ze žlobikowego a pěstowarskeho wobłuka. A tak rozmyslowachu wobdźělnicy z Janu Šoćčinej, kak bychu serbsce pomjenowali *Strampler, Body, Matschhose, Schnuller* abo *Kuscheltier* (njech je tu wuslědk přeradženy: *woblečk, spóдни woblečk, mačowe cholowy, comak, pleńčatko*). Zdobom přeńdžechu pomjenowanja chorosćow, kaž *wospypicy (Masern), wowče jětra (Windpocken), spalnički (Röteln), jědźow* a pod.

Byrnjež tema dalekubłanja samo na sebi cyle jednora njebyła, běchu tola wobdźělnicy z lóštom a wjeselom při wěcy.

awtorka: Jadwiga Kaulfürstowa